

Kriminella nätverk inom den organiserade brottsligheten i polisregion Stockholm 2021

Polismyndigheten, Polisregion Stockholm, Underrättelseenheten, oktober 2021

Utgivare: Polismyndigheten
Produktion: Underrättelseenheten, polisregion Stockholm
Dnr: A584.033/2021-492, U 641/21
Tryck: Polismyndigheten
Omslagsfoto: Polismyndigheten

Sammanfattning

Kartläggningen har identifierat 52 kriminella nätverk i region Stockholm, att jämföra med 50 nätverk i 2019 års kartläggning. Drygt en femtedel av nätverken är nya och resterande är bestående sedan föregående kartläggning.

Ungefär två tredjedelar av nätverken definieras som lokala kriminella nätverk, en kategori som utmärks av synlig brottslighet och påverkan på lokalsamhället. Resterande nätverk definieras som tongivande kriminella aktörer, extremismnätverk, självmarkerande grupper (mc-gång) och risksupportermiljön. Gemensamt för dessa nätverkskategorier är att de generellt sett är mer beständiga än de lokala kriminella nätverken.

I allmänhet har nätverkskartan varit mer beständig mellan åren 2019 och 2021, jämfört med perioden 2017 till 2019. År 2019 tillkom ett stort antal lokala kriminella nätverk till följd av rörelser i den kriminella miljön från 2015 och framåt, vilket inte kan ses i år. Parallellt med denna stabilitet kan dock en ökad geografisk rörlighet noteras, där särskilt fler lokala kriminella nätverk än tidigare bedöms bedriva brottslig verksamhet utanför sitt lokalområde, och samverka kring brott med andra nätverk utanför sitt lokalområde.

Våldsutvecklingen i de kriminella miljöerna var varit fortsatt negativ under 2020-2021. Sett till nätverksmiljön i stort är dock antalet nätverk med högt eller mycket högt våldskapital i princip oförändrad. Inget talar alltså för att den ökade våldsnivån kan förklaras med fler nätverk med högt våldskapital utan snarare för att de miljöer där våld sedan tidigare förekommer blivit än våldsammare.

Nätverkens utnyttjande av minderåriga för att utföra viss typ av allvarlig brottslighet är ett känt fenomen som inte bedöms ha minskat i omfattning. Det finns indikationer på att nätverken medvetet utnyttjar unga som en konsekvens av de lägre straffskalor och begränsade möjligheter till tvångsmedel som gäller för minderåriga, även för att begå de allra grövsta brotten såsom mord. Rekrytering av unga bedöms vara ett av de största samhällshoten som de kriminella nätverken för med sig på lång sikt.

En noterbar förändring i relation till tidigare års kartläggningar är att aningen fler nätverk bedöms vara uppbyggda kring kategorin tongivande kriminella aktörer. En annan framträdande skillnad är att samtliga av dagens centrala aktörer i dessa nätverk bedöms ha en bakgrund i ett lokalt kriminellt nätverk, även om banden inte alltid kvarstår. Givet de många lokala kriminella nätverk som tillkom 2019 bedöms det som troligt att nätverken kring tongivande aktörer fortsätter bli fler under kommande år, med förändrade utmaningar för polisen som följd.

SAMMANFATTNING.....	1
1 INLEDNING	3
1.1 Bakgrund.....	3
1.2 Definition av organiserad brottslighet och kriminella nätverk.....	3
2 METOD OCH BEDÖMNINGSMODELL.....	4
2.1 Modell för kapacitetsbedömning	4
2.2 Modell för bedömning av samhällshotande nivå	4
2.3 Metod för kapacitetsbedömning.....	5
3 DEN ÖVERGRIPANDE NÄTVERKSKARTAN.....	6
3.1 Nätverkens sammansättning	6
3.2 Exkluderade nätverk	6
3.3 Nyttillkomna nätverk	6
3.4 Bestående nätverk	7
4 NÄTVERKSKATEGORIER.....	8
4.1 Lokala kriminella nätverk	8
4.2 Extremismnätverk	8
4.3 Tongivande kriminella aktörer.....	9
4.4 Självmarkerande grupper	9
4.5 Risksupportermiljön.....	9
5 NÄTVERKENS KAPACITETER	11
5.1 Organisationsförmåga	11
5.2 Våldskapital	11
5.3 Ekonomisk förmåga.....	11
5.4 Samhällshotande förmåga.....	12
6 ÖVERGRIPANDE TRENDER OCH FENOMEN.....	13
6.1 Brott i nära relation	13
6.2 Advokater.....	13
6.3 Varumärkesbyggande i de kriminella nätverken.....	13
6.4 Krypterade kommunikationsmedel	13
6.5 Mordlogistik.....	14
6.6 Penningtvätt och bedrägerier	14
7 SLUTSATSER	15

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Underrättelseenhetens senaste fördjupade kartläggning av de kriminella nätverk som bedöms vara verksamma i regionen är från 2019. Sedan dess har nätverken förändrats, vissa har upplösts medan andra har tillkommit. Givet att föregående år rapporter fungerat både som underlag för strategisk planering och utgjort en gemensam kunskapsbank, föreligger därför behov av en uppdaterad kartläggning.

1.2 Definition av organiserad brottslighet och kriminella nätverk

Rapporten utgår från den definition av organiserad brottslighet som EU har tagit fram, och som Sverige enligt ett europeiskt rambeslut stödjer sig på i kampen mot den organiserade brottsligheten. Definitionen är allmänt hållen men har fungerat som en avgränsning för de nätverk som varit aktuella för kartläggningen och används som ett hjälpmedel i analysen.

Enligt EU:s definition ska minst sex av kriterierna nedan uppfyllas för att det ska röra sig om organiserad brottslighet. Punkterna 1, 3, 5 och 11 är obligatoriska:

- 1. Samarbete mellan fler än två personer.**
2. Egna tilldelade uppgifter åt var och en.
- 3. Lång eller obegränsad utsträckning i tiden.**
4. Någon form av disciplin och kontroll.
- 5. Misstanke om allvarliga kriminella handlingar.**
6. Verksamhet på lokal nivå.
7. Användning av våld eller andra metoder för hot.
8. Användning av kommersiella eller affärsmässiga strukturer.
9. Deltagande i penningtvätt.
10. Otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomi.
- 11. Strävan efter vinning och/eller makt.**

2 Metod och bedömningsmodell

2.1 Modell för kapacitetsbedömning

Ett centralt syfte med kartläggningen är att bedöma nätverkens kapacitet att begå olika typer av brott. Bedömningarna är tänkta att fungera som vägledning i det strategiska och operativa arbetet mot nätverken. Modellen för kapacitetsbedömning utgår från den som användes i kartläggningarna 2015, 2017 och 2019, men har modifierats och vidareutvecklats för att öka träffsäkerheten gentemot underrättelseslaget. I bedömningsmodellen används olika indikatorer i form av frågor för att fånga upp olika aspekter av kapaciteterna.

De fyra kapaciteterna som bedöms är: *organisationsförmåga*, *våldskapital*, *ekonomisk förmåga* och *samhällshotande förmåga*.

Organisationsförmåga

Kapaciteten syftar till att bedöma hur nätverket är uppbyggt, hur stabilt det är och hur förankrat nätverket är med den större kriminella miljön. Stabilt och hierarkiskt – eller kaotiskt, med ständigt skiftande lojaliteter. Under de senaste åren har många nätverk kommit och gått men flera är bestående över tid. Hur ett nätverk är organiserat kan ha stor betydelse vid bedömningen av framtida handlande.

Våldskapital

Med kapaciteten avses nätverkets förmåga att utöva och anstifta våld eller hot. Våld eller hot om våld är för många nätverk både en viktig förmåga och en förutsättning för inkomstbringande brottslighet. Ryktbarhet om förmåga att ta till våld kan användas som skrämselkapital, varför flera olika typer av våld är viktiga att lyfta fram. Indikatorerna är uppdelade för att fånga upp olika aspekter av våld: skjutvapenvåld, explosiva ämnen, misshandel, bakomliggande kriminella konflikter och historiskt vålds-/skrämselkapital.

Ekonomisk förmåga

Kapaciteten innebär att nätverket kan använda sig av företag i sin brottsliga verksamhet för att öka illegala vinster eller att undgå lagföring. Nätverket kan också omge sig av individer som har särskilda kontakter eller kunskaper som gynnar nätverkets brottsupplägg – såsom möjliggörare och specialister. Det resulterar i att kriminella aktörer inom den organiserade brottsligheten kan göra mycket stora vinster samtidigt som de snedvrider konkurrensen på marknader.

Samhällshotande förmåga

Nätverket kan genom att utöva olika former av kontroll främja och skydda sin brottsliga verksamhet. Kapaciteten fångar upp både nätverkens påverkan på lokalsamhället (territoriell makt) liksom det inflytande på samhället i övrigt som ett nätverk kan erhålla genom att otillbörligt påverka myndigheter och offentliga församlingar och genom att bygga ett vidare varumärke. Det kan exempelvis yttra sig genom att hot och våld riktas mot boende och näringsidkare i området. Öppen narkotikahandling, rekrytering av unga och övertagande av det offentliga rummet är andra aspekter av denna kapacitet – liksom nyttjande av personliga relationer till myndighetsanställda till att underlätta brott, försök att få inflytande över offentliga beslut och publikt förhålligande av en kriminell livsstil, exempelvis genom musikproduktion. Det är inte sällan som denna typ av påverkan leder till tystnadskultur, självensur och/eller underlåtenhet att uppmärksamma brottsliga handlingar som i sig kan betraktas som samhällshotande.

2.2 Modell för bedömning av samhällshotande nivå

Som komplement till kapacitetsmodellen tillämpas, liksom i tidigare års kartläggningar, även en modell över vilka samhällsstrukturer som nätverken är beroende av för sin brottsliga verksamhet. Modellen placerar schematiskt in nätverkens kriminella verksamhet i tre olika samhällsstrukturer - den *illegala*, den *legala* och den *institutionella*. Bedömningen av vilka nätverk som är verksamma inom de olika strukturer baseras främst på indikatorerna gällande ekonomisk och samhällshotande förmåga i inhämtningsuppdraget.

Illegala strukturer

Brottsligheten på denna nivå är varken beroende av eller nyttjar legala samhällsstrukturer såsom exempelvis företag eller offentlig service, utan begås till stor del oberoende av samhället i stort. Brottsligheten inom illegala strukturer är relativt ”synlig” och kommer därmed i större utsträckning till myndigheters kännedom. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om stöld, miss-handel, mord, narkotikahandling och utpressning.

Legala strukturer

På denna nivå är brottsligheten beroende av och/eller nyttjar befintliga legala strukturer i samhället (såsom företag och offentlig service). Denna brottslighet kräver därmed förmåga att förfina och för-ädla brottsliga handlingar. Brottsligheten kommer vanligtvis inte till myndigheters kännedom och syns därmed inte heller i brottsstatistiken i samma utsträckning. Kännedom om denna brottslighet styrs i hög grad av myndigheters och andra aktörers prioriteringar och förmåga. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om punktskattebrott, nyttjande av svartarbete, bedrägerier och penningtvätt.

Institutionella strukturer

Brottsligheten på denna nivå är beroende av och/eller nyttjar institutionella strukturer i syfte att påverka myndighetsutövning och lagstiftning. Denna brottslighet kräver den ekonomiska, sociala, eller politiska förmågan att föra fram, förmedla samt genomföra ett särintresses dolda agenda. Inte heller denna brottslighet kommer vanligtvis till myndigheters kännedom eller till uttryck i brottsstatistiken. Kännedom om denna brottslighet styrs även här i hög grad av myndigheters och andra aktörers prioriteringar och förmåga. Brottsliga handlingar på denna nivå handlar exempelvis om korruptionsbrott, infiltration av myndigheter och/eller politiska församlingar samt påtryckningar mot beslutsfattare.

Modellen är tänkt att komplettera och precisera framför allt den fjärde kapaciteten i kapacitetsbedömningen, samhällshotande förmåga. Ett nätverk som primärt är aktivt i illegala strukturer kan till exempel utgöra ett betydande samhällshot i kraft av sin förmåga att skrämna boende och näringsidkare i ett område till tystnad, medan ett annat, som primärt är verksamt i de legala och institutionella strukturerna, kan utgöra en annan typ av samhällshot, i kraft av sin förmåga att exempelvis underminera finansiella system eller myndighetsutövning.

2.3 Metod för kapacitetsbedömning

En femskalig modell med tillhörande färgskala används för att ange nätverkens bedömda kapaciteter. Samma skala användes i 2019 års kartläggning. Förutbestämda parametrar för respektive nivå svarar mot frågeställningarna i inhämtningsuppdraget. Skalan sträcker sig från *okänt*, via *låg*, *medel* och *hög* till *mycket hög*. Viss grad av organisationsförmåga är en förutsättning för att inkluderas i kartläggningen, varför alla nätverk har minst lågt på den kapaciteten. Samtliga nätverk förutsätts även besitta åtminstone ett visst mått av latent våldskapital.

3 Den övergripande nätverkskartan

3.1 Nätverkens sammansättning

Under kartläggningen har 52 nätverk identifierats. Detta kan jämföras med 50 identifierade nätverk 2019, 46 identifierade nätverk 2017 samt 39 identifierade nätverk 2015. Att antalet nätverk har ökat successivt från år till år anses i sig inte kunna härledas till att kriminaliteten i regionen skulle ha ökat, utan bedöms snarare handla om hur de kriminella aktörerna väljer att organisera sig samt hur underrättelseverksamheten väljer att kartlägga och definiera nätverken.

Nätverkens storlek varierar kraftigt, men det vanligaste är att de utgörs av cirka 20 individer. Sammantaget har ungefär 1 500 personer identifierats, som underrättelsemässigt kan kopplas till kriminella nätverk, baserat på observationer och uppgifter om brottslig verksamhet innefattande ett års i fängelse i straffskalan. Siffran är oförändrad från föregående kartläggning. Dessa siffror bör dock beaktas med viss försiktighet eftersom det i många fall är svårbedömt huruvida individerna i nätverkets ytterkanter bör anses tillhöra nätverket eller inte.

I kartläggningen återfinns personer i åldersspannet 14-77 år. Den vanligaste åldern (typvärdet) är 22 år. De lokala kriminella nätverken har den lägsta genomsnittsåldern. I stort sett alla nätverk i denna kategori har en genomsnittsålder på 21-28 år. Det är också i dessa nätverk som de yngsta individerna i kartläggningen ingår. De övriga nätverkskategorierna (självmarkerande grupperingar, extremismnätverk, risksupportermiljön och tongivande kriminella aktörer) har en väsentligt högre medelålder.

Vad gäller könsfördelningen finns en tydlig överrepresentation av män bland nätverkspersonerna. Enbart två procent av individerna i kartläggningen är kvinnor. Det har framhållits i tidigare rapporter att det sannolikt finns en underrättelselucka på området i och med att kvinnors roll och inflytande inom den kriminella nätverksmiljön tenderar att förbises.

3.2 Exkluderade nätverk

Tio av de 50 nätverk som ingick i 2019 års kartläggning är inte en del av underlaget till denna rapport. Majoriteten av dessa – 6 av 10 – är lokala kriminella nätverk. Två självmarkerande nätverk har också fallit bort sedan 2019. Bakomliggande orsaker är exempelvis att den dåvarande konstellationen inte längre bedöms samverka kring brott eller att nätverkets brottslighet har minskat.

3.3 Nyttillkomna nätverk

Tolv av de 52 nätverk som redovisas i denna rapport fanns inte med i föregående kartläggning. Motsvarande siffra 2019 var 20. Av de nyttillkomna nätverken är fem lokala kriminella nätverk, fyra nätverk runt tongivande kriminella aktörer och tre extermistnätverk. I flera fall består aktörerna i dessa nya nätverk av individer som tidigare varit verksamma i andra konstellationer, vilket också illustrerar rörligheten i de kriminella miljöerna.

3.4 Bestående nätverk

Av de sedan tidigare bestående nätverken (40) är 27 lokala kriminella nätverk. Majoriteten av dessa är väl etablerade och har varit aktiva även före 2015 års kartläggning. Samtliga risksupporter- och extremismnätverk som redovisades 2019 finns med även 2021.

4 Nätverkskategorier

Baserat på nätverkens struktur, kriminella verksamhet och agenda har kartläggningen påvisat fem olika kategorier av kriminella nätverk: *lokala kriminella nätverk*, *extremismnätverk*, *risksupportermiljön*, *självmarkerande grupper* och *tongivande kriminella aktörer*. Av dessa utgör lokala kriminella nätverk den absolut största kategorin. Fördelningen av nätverk i regionen illustreras nedan.

4.1 Lokala kriminella nätverk

Ungefär två tredjedelar av nätverken i kartläggningen är lokala kriminella nätverk. Sedan 2019 års kartläggning har sex lokala kriminella nätverk exkluderats medan fem nya har tillkommit. Det totala antalet nätverk i denna nätverkskategori är därmed näst intill oförändrad jämfört med föregående kartläggning.

De lokala kriminella nätverken utmärks av att de i huvudsak är kriminellt verksamma med narkotikaförsäljning i ett specifikt geografiskt område. De har typiskt sett en betydande påverkan på lokalsamhället i de områden där de främst är aktiva, både direkt, genom att nätverken rekryterar ungdomar från områdena och utövar påtryckning mot lokala näringsidkare, och indirekt, genom att de genererar en stor otrygghetskänsla. I stort sett alla lokala kriminella nätverk har narkotikabrottslighet som huvudsaklig kriminell inriktning. Kartläggningen tyder på en ökning av lokala kriminella nätverk som även är kriminellt aktiva i andra delar av regionen och som består av individer från flera geografiska områden. Merparten av nätverken samverkar med andra kriminella nätverk, både med de som finns i det geografiska närområdet och med nätverk från andra delar av regionen.

Den aktuella nätverkskategorin står ut i mängden när det gäller våldskapital. Mer än två tredjedelar av de lokala kriminella nätverken har under den aktuella kartläggningsperioden varit involverade i kriminella konflikter och bedöms ha ett högt eller mycket högt våldskapital. En stor majoritet bedöms även ha utfört skjutningar och/eller sprängningar. Baserat på inkommen information kan våldet i många fall kopplas till nätverkens narkotikabrottslighet; affärer som går fel, överenskommelser som bryts eller territorium som överträds. En betydande andel våldshandlingar kan härledas till interna konflikter mellan olika individer och falanger inom samma nätverk.

Det finns konkreta uppgifter om att ungefär en tredjedel av de lokala kriminella nätverken kontrollerar företag samt använder specialister och möjliggörare i sina brottsuppbygg. Konkreta uppgifter om att dessa nätverk utövar påtryckningar mot myndigheter, eller verkar på den institutionella nivån är ovanligare, men mörkertalet är sannolikt stort.

4.2 Extremismnätverk

Den gemensamma faktorn för denna grupp av nätverk är att deras sammanhållning baseras på en ideologisk övertygelse. Därutöver uppvisar nätverken dock ganska stora skillnader sinsemellan.

Mest lika är nätverken inom våldsbejakande högerextremism, vänsterextremism och djurrättsextremism eftersom de har liknande målsättningar: att ändra det svenska politiska systemet. Nätverken har liknande kapaciteter och utmärker sig genom att sakna

ekonomisk förmåga och brottsliga ambitioner på andra områden än det politiska. De aspekter som framförallt skiljer nätverken åt är hur de är organiserade, deras våldskapital samt deras samhällshotande förmåga.

Övriga extremismnätverk verkar alla inom den våldsbejakande islamistiska miljön. De är därmed mer inriktade på politiska förhållanden och den islamistiska kampen i andra stater än Sverige. De har inte sällan en agenda som kan definieras som systemhotande, men bedöms inte ha den reella kapaciteten att förverkliga dessa ambitioner. De har alla relativt starkt potentiellt våldskapital i form av medlemmar med erfarenhet från strid i olika konfliktzoner, vilket dock sällan eller aldrig utnyttjas i brottsupplägg i Sverige.

4.3 Tongivande kriminella aktörer

Denna kategori av nätverk utmärker sig genom att vara tydligt centrerade runt en eller ett fåtal kriminella aktörer, i samtliga fall individer med lång historik av olika typer av brottslighet och brett kriminellt kontaktnät. Förmågan att nyttja företag eller andra legala strukturer som brottsverktyg är framträdande bland flera av dessa nätverk. Nätverkens brottsliga verksamhet bedrivs oftast i projektform, där personer med specialistkompetens nyttjas för diverse ändamål. Detta sker genom samverkan med andra möjliggörare och specialister, vilka i sig är avgörande funktioner för brottslighet på legal nivå. Därtill används kurirer, bulvaner och målvakter för att organisera och genomföra diverse komplexa vinstgenererande brottsupplägg i det dolda, exempelvis storskalig narkotikasmuggling eller avancerad ekonomisk brottslighet.

I innevarande kartläggning identifieras fler nätverk inom denna kategori, jämfört med år 2019. En trolig förklaring till det ökade antalet nätverk inom denna kategori är ett förbättrat underrättelsesläge till följd av polisens arbete med krypterad kommunikation, som i högre grad bedöms ha belyst denna typ av aktörer. Ur detta perspektiv är det sannolikt att fler nätverk av detta slag kommer att identifieras kommande år och att antalet nätverk ökar i kommande kartläggningar.

4.4 Självmarkerande grupper

Självmarkerande grupper är de nätverk som med yttre attribut visar på en tillhörighet till ett gäng genom exempelvis västar, tröjor och tatueringar. I Stockholm är denna beteckning mer eller mindre synonym med kriminella mc-gäng. Dessa har funnit i Stockholm sedan slutet av 1990-talet och lyckats behålla sin nisch inom den organiserade brottsligheten, trots att nätverkskartan många gånger ändrats om sedan dess.

Överlag utmärker de sig genom sin organisation med tydlig struktur där medlemsregister, positioner och lokaler gör dem beständiga över tid. Deras varumärken är vida kända och är laddade med skrämsekäpital, vilket i synnerhet i kontakt med den legala sfären kan leda till rädsla för att fatta beslut som skulle kunna vara negativa för gängmedlemmarna.

4.5 Risksupportermiljön

Den huvudsakliga brottsliga verksamheten för dessa nätverk är våldsyttningar, som vanligen riktas mot andra nätverk i risksupportermiljön. Våldet sker antingen i form av arrangerade konfrontationer ("box"), planerade överfall eller spontana bråk. Det kommer till uttryck i samband med idrottsevenemang, företrädesvis matcher i fotbollsallsvens-

kan, men eftersom dessa är förenade med en påtaglig polisiär närvaro sker samman-
drabbningarna även på andra platser i den offentliga miljön, ibland på andra dagar än
matchdagar.

Periodvis har vissa individer i dessa nätverk även knutits till våldsamheter i de våldsbe-
jakande vänsterextrema och högerextrema miljöerna. Nätverkens förehavanden bedöms
vara desamma som vid kartläggningen 2019. De bedöms ha ett visst våldskapital men
saknar i övrigt relevanta kapaciteter och avsikt att som nätverk bedriva vinningsinriktad
kriminalitet. Enstaka personer har även kopplingar till nätverkskriminalitet och då an-
vänds risksupportermiljön som en arena för narkotikaförsäljning.

5 Nätverkens kapaciteter

Nätverken har bedömts utifrån de fyra kapaciteterna *organisationsförmåga*, *vårdskapital*, *ekonomisk förmåga* och *samhällshotande förmåga*. Samtliga nätverk uppfyller organisationsförmåga, våldskapital och samhällshotande förmåga i någon grad. Majoriteten bedöms även ha någon grad av ekonomisk förmåga. 32 av 52 nätverk bedöms besitta alla fyra kapaciteterna i någon grad. Motsvarande siffra var 28 av 50 i 2019 års kartläggning. Sammanlagt nio nätverk bedöms uppfylla samtliga fyra kapaciteter inom spannet hög till mycket hög.

5.1 Organisationsförmåga

Mer än hälften av nätverken bedöms ha hög eller mycket hög organisationsförmåga. En klar majoritet av dessa nätverk utgörs av lokala kriminella nätverk. Dessutom finns regionens självmarkerande gäng bland de med mycket hög organisationsförmåga. I princip alla inom kategorin tongivande kriminella aktörer finns också med i denna grupp samt en begränsad del av extremismnätverken. Gemensamt för de flesta av dessa nätverk är att de är väletablerade och har visat på motståndskraft mot polisiära insatser, trots att de varit uppmärksammade i många år.

Jämfört med 2019 års kartläggning bedöms fler nätverk inneha hög organisationsförmåga. En förklaring ligger i den ökade insynen tack vare tillgång till krypterad kommunikation, vilket har gett nya insikter om hur flera Stockholmsnätverk bedriver sin kriminella verksamhet. Vidare har flera av de nätverk som för första gången kartlades 2019 fortsatt sin verksamhet och kunskapsbilden om dem har därmed fördjupats. Avslutningsvis finns flera nätverk som haft inre stridigheter, men som ändå kunnat bibehålla sin struktur och verksamhet, varvid de åtminstone bedömts inneha en medelhög organisationsförmåga.

5.2 Vårdskapital

Vårdskapital bedöms i grunden vara något som alla nätverk i någon mån har och använder och kan ses som sammanvävt med mycket stora delar av den brottsliga verksamhet som är dominerande, inte minst narkotikahandeln. Drygt hälften av nätverken bedöms ha ett mycket högt eller högt våldskapital, en siffra som är relativt likvärdig med den från 2019. I samtliga fall innebär detta att nätverken regelmässigt hanterar vapen och de har alla också utfört skjutningar. Nästan alla har också varit indragna i mer eller mindre långvariga kriminella konflikter. En stor majoritet av dem är lokala kriminella nätverk.

Givet att våldsnivån i de kriminella miljöerna legat på en mycket hög nivå under inrapporteringsperioden är det slående att bilden gällande våldskapital ändå är så pass oförändrad sedan 2019. En förklaring kan vara att mycket av våldet utspelas i samma miljöer som tidigare, men att det blivit grövre och mer frekvent. Relativt många av nätverken har också haft våldsamma inre konflikter under perioden.

5.3 Ekonomisk förmåga

Den organiserade brottsligheten genererar illegala intäkter som kräver förvaltning och omsättning. De aktörer och nätverk som utvecklat denna förmåga använder företag eller andra associationsformer som fasad för olika ändamål, exempelvis för att omsätta och tvätta kriminella förtjänster från omfattande narkotikaförsäljning. De nätverk som be-

döms ha högst ekonomisk kapacitet driver ofta delvis legala verksamheter, som även används för brott mot välfärdssystemet, för att dra nytta av svartarbete, delta i offentliga upphandlingar eller för annan ekonomisk brottslighet. Brottsvinster återinvesteras även i fastigheter och nya företag, både i Sverige och utomlands.

Tidigare kartläggningar har konstaterat stora mörkertal avseende denna kapacitet. Detta bedöms fortfarande vara fallet. Samtidigt kan i 2021 års genomgång noteras en uppgång i antalet nätverk som bedöms ha hög eller mycket hög ekonomisk förmåga. De nätverk som bedömdes ha hög eller mycket hög förmåga 2019 ligger kvar, samtidigt som flera tillkommit.

5.4 Samhällshotande förmåga

Kapaciteten *samhällshotande förmåga* fångar dels upp nätverkens territoriella makt och påverkan på lokalsamhället, dels deras mer systemhotande aspekter såsom otillåten/otillbörlig påverkan och kontroll över samhällsservice, näringsliv och offentlig förvaltning. Kapaciteten benämndes i 2019 års kartläggning som *samhällspåverkan*, och definierades då något snävare.

Majoriteten av nätverken i kartläggningen bedöms besitta en hög eller mycket hög samhällshotande förmåga. Denna siffra är i stort sett oförändrad i jämförelse med den föregående kartläggningen. En stor andel av nätverken som bedöms uppfylla kapaciteten i hög eller mycket hög grad är lokala kriminella nätverk. De egenskaper som de lokala kriminella nätverken har gemensamt och som gör att de anses ha en hög samhällshotande förmåga, är framförallt deras omfattande våldsutövning och kriminella närvaro i lokalområdet. Under kartläggningsperioden har en stor del av de lokala kriminella nätverken varit involverade i våldsamma konflikter, vilket bidrar till en otrygghetskänsla i de områden där våldshandlingarna har ägt rum. I flera fall förstärks otrygghetskänslan ytterligare av att dessa nätverk utövar påtryckningar mot lokala näringsidkare och boende i området, i syfte att främja den brottsliga verksamheten. Personer som länkas till nätverken har dessutom inflytande i och med att de i många fall ses som lokala representanter och förebilder för framför allt yngre personer i de områden där de är verksamma.

Vid sidan av de lokala kriminella nätverken finns det ett fåtal andra nätverk som också bedöms ha en hög eller mycket hög samhällshotande förmåga. Den gemensamma faktorn i dessa fall är framför allt att de alla har ett välkänt "varumärke" och därigenom kan utöva inflytande över samhället. Dessutom finns det uppgifter om att några av dessa nätverk har kontakt med personer inom offentlig verksamhet samt utövar påverkan mot myndigheter.

6 Övergripande trender och fenomen

6.1 Brotts i nära relation

Sedan föregående kartläggning har Stockholmspolisen initierat ett långsiktigt arbete mot särskilt utsatta brottsoffer, Initiativ Gryning, som syftar till att förstärka arbetet mot brott i nära relation. Genom en kartläggning av underrättelseslaget gällande denna brottskategori har det gått att identifiera välkända nätverkspersoner, som vid sidan av sin brottslighet i den kriminella nätverksmiljön även utövar våld i sina nära relationer. Det finns indikationer på att brott i nära relation kan vara särskilt vanligt förekommande inom vissa kriminella konstellationer. Det har bland annat noterats att flera personer som är anmälda för brott i nära relation är bröder, släktingar eller tillhör ett och samma kriminella nätverk. Att det finns en koncentration av gärningspersoner inom vissa nätverk och familjer kan tyda på att dessa konstellationer präglas av normer och en intern kultur som fostrar denna typ av våldshandlingar.

6.2 Advokater

Under de senaste två åren har flera Stockholmsadvokater uteslutits ur Advokatsamfundet. Information från både Encrochat och andra krypterade chattar pekar på att fenomenet med brottmålsadvokater som missbrukar det förtroende de ges av lagstiftningen är mer vida spritt än tidigare känt. Att kriminella nätverk nyttjar olika former av juridiska experter som möjliggörare är välkänt, men för de rättsvårdande myndigheterna innebär det ett stort hot som måste behandlas extra varsamt.

6.3 Varumärkesbyggande i de kriminella nätverken

Flera av de kriminella nätverken använder olika attribut och kanaler för att bygga varumärken och ryktbarhet. Traditionellt har varumärkesbyggande framförallt förknippats med de självmarkerande mc-gängens västar, men det finns även andra sätt för nätverk att förmedla vilka de är och vad de står för. Bland annat har det under kartläggningsperioden noterats att allt fler av de lokala kriminella nätverken har antagit egna namn, som antyder att nätverken är våldsbenägna, kriminellt framgångsrika samt representerar ett visst lokalt område. Ett annat exempel på varumärkesbyggande är musikproduktion som kriminellt instrument, det vill säga musik, särskilt då hip-hop, och musikvideos som glorifierar nätverkets våldsanvändning och kriminalitet. En negativ effekt av varumärkesbyggandet är att det kan öka nätverkens attraktionskraft, särskilt i förhållande till unga personer som söker ett sammanhang eller en förebild.

6.4 Krypterade kommunikationsmedel

Sedan den föregående kartläggningen har svensk polis med hjälp av internationella samarbeten tagit del av krypterad kommunikation från kommunikationsmedel som använts av kriminella – tjänster som marknadsförts av kriminella, för kriminella. Fenomenet med brukandet av krypterade kommunikationsmedel vid planering av brott är känt sedan många år men det är först sedan 2020 som Polismyndigheten tagit del av innehållet i större skala. Analys av kommunikation mellan nätverkskriminella i region Stockholm ger vid handen att innehåll och kontaktvägar i stort överensstämmer med regionens i övrigt kända underrättelsebild, även om informationen kring brottsuppläggen är mer detaljerad. Polisens förmåga att ta del av material från krypterade kommunikationsmedel har i flera fall visat sig vara avgörande för att förhindra allvarliga våldshandlingar såsom mord.

6.5 Mordlogistik

Skjutningar och mord i nätverksmiljöer har under inrapporteringsperioden legat på en mycket hög nivå i regionen. Tillgång till material ur krypterad kommunikation har gett en särskilt god inblick i planeringen och logistiken kring våldsbrotten, framför allt runt planerade mord mot aktörer i väletablerade kriminella nätverk. Den krypterade kommunikationen visar bland annat att uppläggen involverar ett stort antal personer samt att det finns beprövande metoder för att kartlägga måltavlan genom spaning.

6.6 Penningtvätt och bedrägerier

Antalet nätverk som bedöms ha hög eller mycket hög ekonomisk förmåga har ökat jämfört med tidigare års kartläggningar. Operativa framgångar under inrapporteringsperioden har gett ny inblick i framförallt hur de kriminella nätverken tvättar pengar, bland annat genom växlingskontor. Även andelen nätverk som ägnar sig åt systematiska bedrägerier har ökat jämfört med föregående rapport. I takt med att fler nätverk blir mer etablerade inom olika brottskategorier och ökar sin ekonomiska kapacitet är det troligt att antalet komplexa bedrägeri- och penningtvättsupplägg kommer att öka.

7 Slutsatser

Nätverkskartan har förändrats i mindre utsträckning mellan 2019 och 2021 än den gjorde mellan 2017 och 2019. År 2019 tillkom en stor grupp lokala kriminella nätverk till följd av rörelser i den kriminella miljön från 2015 och framåt, vilken inte kan ses i år. De nätverk som var nya 2019 kvarstår i hög grad i årets undersökning och har överlag utvecklats i sin kriminella verksamhet. Parallellt med denna stabilitet kan dock en ökad geografisk rörlighet noteras, där särskilt fler lokala kriminella nätverk än tidigare bedöms bedriva brottslig verksamhet utanför sitt lokalområde, och samverka kring brott med andra nätverk utanför sitt lokalområde. Denna omständighet bidrar troligen till den snabba och tidvis kaotiska utveckling som kan ses i många av regionens kriminella konflikter, även om nätverkskartan i sig är stabil.

Våldsutvecklingen i de kriminella miljöerna har varit fortsatt negativ under 2020-2021. Sett till nätverksmiljön i stort är dock antalet nätverk med högt eller mycket högt våldskapital i princip oförändrad. Lokala kriminella nätverk utgör den stora majoriteten av denna grupp och därtill har nästan alla lokala kriminella nätverk varit involverade i våldshändelser under perioden. Det finns alltså inget som talar för att den ökade våldsnivån kan förklaras med fler aktörer med högt våldskapital, utan snarare att de miljöer där våld sedan tidigare förekom blivit än våldsammare, något som bland annat visas genom att en betydande andel våldshandlingar kan härledas till interna konflikter mellan olika individer och falanger inom samma nätverk.

Rekrytering av unga bedöms som ett av de största samhällshot som de kriminella nätverken för med sig på lång sikt. Att nätverken aktivt involverar minderåriga för att utföra viss typ av allvarlig brottslighet är ett känt fenomen sedan flera år och bedöms inte ha minskat i omfattning. Ungefär hälften av nätverken bedöms kontinuerligt utnyttja personer under 16 år, vilket är en likartad nivå som under tidigare år. Som en konsekvens av de lägre straffskalor och begränsade möjlighet till tvångsmedel som gäller för minderåriga är unga attraktiva att använda för de mest utsatta positionerna i narkotikadistribution och våldsbrott.

Aningen fler nätverk bedöms vara uppbyggda kring kategorin tongivande kriminella aktörer än i tidigare kartläggningar. De nyttillkomna aktörerna bedöms ha en bakgrund i ett lokalt kriminellt nätverk, även om banden dit inte alltid kvarstår. Något som sannolikt är en följd av detta skifte är att kategorin sammantaget också bedöms ha ett högre våldskapital än vad som varit fallet tidigare och även i högre grad är involverade i kriminella konflikter än förr. Givet tillväxten av lokala kriminella nätverk de senaste 5-6 åren har basen av potentiella tongivande aktörer breddats på längre sikt. Detta kommer sannolikt att innebära förändrade utmaningar för polisen.

Den bedömda ekonomiska förmågan är generellt något högre än 2019, i och med att fler nätverk nu ligger på en hög nivå och färre på en låg nivå. Något fler nätverk bedöms också ha tillgång till möjliggörare och specialister eller vara involverade i systematiska bedrägerier. En delförklaring är sannolikt att de flesta av nätverken som tillkom 2019 kvarstår, och att underrättelseverksamheten nu hunnit bygga upp en mer fullödlig bild av deras brottslighet. Vidare har tillgången till avkrypterad kommunikation medfört ökad insyn kring vissa ekonomiska förhållanden, såsom kontakter med specialister och möjliggörare, avsikt att begå bedrägeribrott och olika former av investeringar.

